

Kıymetsiz şeyler giymek suretiyle gerçekleştiren yeşil ölümle Hakk'ın güzelliğini görür. Nefse muhalefet sonunda gerçekleştiren kızıl ölüm ise bütün ölüm türlerini kapsayan ve Hz. Peygamber tarafından "büyük cihad" diye nitelenen ölüm türüdür (Kâşânî, s. 91-93).

Mutasavvıflar biri zorunlu (ıztırârî) diğeri iradî olmak üzere iki ölümden bahsederek. Ruhun bedenden ayrılması hakiki / zorunlu yani biyolojik ölüm; nefsin hevâ ve hevesini, arzu ve tutkularını etkisiz hale getirme, denetim altında tutma iradî ölümdür. "Ölmeden evvel ölmek" deyimiiyle kastedilen budur. Hz. Peygamber bir sahâbîye dünyada bir yolcu gibi yaşamasını ve kendini ölü saymasını tavsiye etmişti (Müsned, II, 24, 41; İbn Mâce, "Zühd", 3; Tirmizî, "Zühd", 20; Muhâsibî, *er-Rî'âye li-hukû-kullâh*, s. 171). Mutasavvıflara göre Kur'an'da söz konusu edilen iki ölümden (el-Mü'min 40/11) biri iradî ölümdür. Cüneyd-i Bağdâdî, "Tasavvuf Allah'ın seni sende öldürmesi ve kendisiyle yaşatmasıdır" derken iradî ölümü anlatmaktaydı. Ölümü ve sonrasını çokça düşünceleri süffileri ölmeden evvel ölmeye, yani kötülük yapmayı emreden nefsi etkisiz hale getirerek kötü duygu ve düşüncelerden fâni olmaya götürmüştür. Bunun için de yemeyi, uyuymayı ve konuşmayı en aza indirmişler, inzivaya çekilerek kendilerini ibadete, tefekkür ve zikre vermişlerdir.

BİBLİYOGRAFYA :

Müsned, II, 24, 41; Muhâsibî, *er-Rî'âye li-hukû-kullâh* (nşr. Abdülkadir Ahmed Atâ), Kahire 1390/1970, s. 154-160, 171; a.m.f., *et-Tevehhüm: Rihletü'l-insân ilâ 'âlemi'l-âhire* (nşr. M. Osman Haşî), Kahire, ts. (Mektebetü'l-Kur'ân); İbn Kuteybe, *Üyünü'l-ahbâr*, II, 325-343; Serâc, *el-Lüma'*, s. 280; Kelâbâzî, *et-Ta'arruf*, s. 157; Sülemî, *Tabakât*, s. 93, 472; Kuşeyrî, *er-Rîsâle*, II, 589-600; Gazzâlî, *İhyâ'ü 'ulûmî'd-dîn*, Kahire 1358/1939, IV, 433-482; Aynü'l-kudât el-Hemedânî, *Temhîdât* (nşr. Afîf Useyrân), Tahran 1962, s. 319-322; Ebû'l-Ferrec İbnü'l-Cevzî, *Telbîsü İbtis*, Kahire 1928, s. 306-308; Ebû'n-Necîb es-Sühreverî, *Âdâbü'l-mürîdîn*, Beyrut 2005, s. 65-68, 120, 135; İbnü'l-Arabî, *el-Fütûhât*, II, 389; IV, 371; Necmeddîn-i Dâye, *Mirşâdü'l-ibâd* (nşr. M. Emîn Riyâhî), Tahran 1365 hş., s. 364, 386; Muhammed b. Ahmed el-Kurtubî, *et-Tezkire fi ahvâli'l-mevtâ ve umûri'l-âhire* (nşr. Ebû Süfyan Mahmûd b. Mansûr), Medine 1417/1997; Mevlânâ, *Mesnevî*, I, 195; Azîz Nesefî, *İnsânü'l-kâmil*, Tahran 1944, s. 159; Kâşânî, *İştilâhâtü's-süfîyye*, s. 91-93; Yahyâ b. Ahmed el-Bâharzî, *Evrâdü'l-ahbâb ve fuşûşü'l-âdâb*, Tahran 1353, s. 361-366; Abdurrahman-ı Câmî, *Nefahâtü'l-üns* (nşr. Mahmûd Abidî), Tahran 1370 hş., s. 63, 685; Lâmil, *Nefehât Tercümesi*, s. 343; Ac-lûnî, *Keşfü'l-hafâ*, II, 112; İbrâhim Hakkı Erzurumî, *Ma'rifetnâme*, İstanbul 1310, s. 246-254; Abdülbâkî Gölpinarlı, *Mevlânâ Celâleddin*, İstanbul 1959, s. 124-133; Süleyman Uludağ, *İnsan*

ve Tasavvuf, İstanbul 2001, s. 263-267; Mecdî M. İbrâhim, *Müşkiletü'l-mevt 'inde şüfîyyetü'l-İslâm*, Kahire 2004; A. Schimmel, *Halifenin Rüyaları: İslâm'da Rüya ve Rüya Tabiri*, İstanbul 2005, s. 225, 263.

SÜLEYMAN ULUDAĞ

□ FIKIH. İslâm düşüncesine göre hayat ruhun insanın bedenine girmesiyle başlayıp bedenden ayrılmasıyla son bulduğundan genellikle İslâmî literatürde ölüm "ruhun bedenden ayrılması" şeklinde tanımlanmaktadır. Bununla birlikte ruhun bedenden ayrılma zamanından aşıkça bahsederek nasırların bulunmaması sebebiyle fakihler, ölüm ânının tesbitiyle ilgili olarak birtakım belirtileri esas kabul etmek durumunda kalmışlardır. Fıkıh literatüründe bilincin ve duyuların kaybolması, solunumun ve nabızın durması, kolların yana düşmesi, gözlerin kayması gibi haller ölüme dair ilk emâreler; vücudun soğuması, kuruması, morlukların oluşması, çürüme ve bozulmanın görülmesi gibi durumlar da ölümün gerçekleştiğini gösteren geç emâreler arasında sayılmaktadır. Ancak günümüzde tıbbın ilerlemesiyle klasik tıbbın kabul ettiği bu ölçütler üzerinde önemli tartışmalar olmuş, tıp çevrelerinde artık kalp atışının ve solunumun durması gibi belirtiler yerine beyin ölümü kesin ölüm emâresi kabul edilmiştir. Beyin ölümü beyin bütün işlevlerinin geri dönüşsüz olarak ortadan kalkmasıdır. Beyin, kan dolaşımı ve solunum dahil vücuttaki sistemleri idare eden ve bir bütün halinde çalışmasını sağlayan merkezî organ olduğundan beyin fonksiyonlarını geri dönülmez biçimde yitirmesinin insanın ölümü demek olduğu kabul edilmektedir. Beyin ölümü gerçekleştikten sonra vücudun alt sistemleri bir süre daha beyinden bağımsız biçimde yaşam destek ünitesinin yardımıyla bazı işlevlerini sürdürür. Kalbe verilen elektrik dalgaları, birtakım kimyevî maddelerin etkisi ve solunum aygıtı sayesinde vücutta kan dolaşımı devam edebilir. Bün-yeye göre farklılık göstermekle birlikte bir süre sonra kalp atışı da durur. Beyin ölümünün gerçekleşmesinin ardından kan dolaşımının ve solunumun bir müddet daha devam edebilmesi, yine bazı irade dışı hareketlerin görülebilmesi klasik ölüm anlayışıyla en önemli anlaşmazlık noktasını teşkil eder. Klasik İslâm düşüncesinde ruhun en temel fonksiyonlarından sayılan akletme, kavrama ve iradeli davranışlar sergileyebilme özelliklerinin beyin bütün işlevlerini yitirmesi durumunda ortadan kalkmasından hareketle beyin ölümünü ruhun bedenden ayrılmasının âlâmeti olarak sa-

yan yaklaşım bu kriterin kabul edilmesinde dinen bir sakınca görmez. Ancak bunun karşısında, ruhun bedenle olan ilişkisinin beyin fonksiyonlarına indirgenemeyeceği ve ölümün kalbin atışlarının tamamen durmasıyla kesinlik kazanan bir süreç olduğunu düşünen muhalif görüşe göre bu kriterin kabul edilmesi mümkün değildir. Diğer taraftan beyin ölümü kriterinin ardında yatan en önemli sebeplerden biri organ naklini kolaylaştırmak ve özellikle kalp naklini mümkün kılmaktır. Böyle bir amacın bulunması, tıp çevrelerinde kesin biçimde onaylanmasına rağmen beyin ölümü kriterinin dünya kamuoyunda yüzde kırklara varan bir oranda kabul görmemesine yol açmaktadır. Öte yandan ancak uzmanlarca tesbit edilebilen bir husus olması sebebiyle beyin ölümüne karar veren hekimlerin meslekî ve ahlâkî yeterliliğinin tesbiti meselenin gözden kaçırılmaması gereken önemli bir boyutunu oluşturmaktadır. Beyin ölümü kriteri konusunda İslâm dünyasında da lehte ve aleyhte görüşler bulunmaktadır. Dünya İslâm Birliği'ne bağlı Fıkıh Akademisi, 17-21 Ekim 1987 tarihli toplantısında aldığı kararda beyin ölümünü hastanın yaşam destek ünitesinden çıkarılmasını meşrulaştıracak bir ölçüt kabul etmiş, ancak kesin ölüm kararı için kalp atışının ve solunumun durması gerektiğini belirtmiştir. İslâm Konferansı Teşkilâtı'na bağlı İslâm Fıkıh Akademisi ise 3 Temmuz 1986 tarihli kararında şu iki husustan birinin gerçekleşmesiyle kişinin öldüğüne kesin biçimde hükmedileceğini kararlaştırmıştır: 1. Kalbin ve solunumun tamamen durması ve doktorların bu durumdan geriye dönüşün imkânsız olduğuna karar vermesi. 2. Beynin bütün fonksiyonlarının tamamen durması ve doktorların bu durumdan geriye dönüşün imkânsız olduğuna karar vermesi.

İslâm'a göre insan hayatı kutsal ve dokunulmazdır. Kasten insan öldürme en büyük günahlardan biri olup kısas cezasını gerektiren bir suç sayılmıştır. Ayrıca insanın kendi canına kıyması İslâm'ın haram kıldığı büyük günahlardandır (en-Nisâ 4/29; Buhârî, "Veşâyâ", 23; Müslim, "İmân", 144). Dünya hayatı sonsuz âhiret mutluluğunu kazanması için insana bahşedilmiş bir ilâhî lutf olduğundan kişinin kendi ölümünü istemesi hiçbir şekilde hoş karşılanmamıştır. Başına ağır bir musibet gelen müminin buna sabretmesi tavsiye edilmiş, ölümü temenni etmesi yasaklanmış, sadece, "Allahım, benim için yaşamak hayırlı olduğu sürece beni yaşat, ölüm hayırlı olduğu zaman canımı al" diye dua et-

mesine izin verilmiştir (Buhârî, “Merdâ”, 19, “Da‘avât”, 30; Müslim, “Zikir”, 10, 13).

Hukuk Bakımından Ölüm Türleri. Fıkıhta hakikî ve hükmi ölüm şeklinde ikili bir ayırım daha yaygın olmakla beraber bazı İslâm hukukçuları şu üçlü ayırımı yapmaktadır: 1. Hakikî (tabii) ölüm. İnsan hayatının gerçek anlamda sona ermesidir. Hakikî ölümün gerçekleştiği gözlem ve teşhis yoluyla bilinir. 2. Hükmi ölüm. Mahkemenin geçerli hukukî sebeplere dayanarak gerçekte yaşıyor olsa bile bir kişinin hukuken ölü sayılmasına karar vermesini ifade eder. Çeşitli hal ve karinelere bakılarak kendisinden haber alma ve izini sürme imkânı kalmayan kayıp kişi (mefkûd) veya düşman ülkesine sığınan mürted hakkında mahkeme tarafından ölüm kararı verildiği takdirde kararın çıktığı andan itibaren bu kişi ölü sayılır. 3. Takdirî ölüm. Annesine karşı işlenen müessir bir fiil neticesinde ölü olarak doğan ceninin ölümü bu şekilde anılır. İslâm hukukçularının çoğunluğuna göre sağ doğmadığı için cenin bu durumda mirasçı sıfatını kazanamayacağı gibi “gurre”sini almak dışında kendisine mirasçı da olunmaz. Ebû Hanîfe’ye göre müessir fiil sırasında canlı olduğu ve bu fiil sebebiyle öldüğü takdirene sabit olduğundan hem mirasçı olur hem de kendisine mirasçı olunur. İkili ayırımı benimseyen İslâm hukukçuları hükmi ve takdirî ölümü aynı grupta mütalaa ederler.

Ölenin Hak ve Borçları. Fakihlerin bir kısmına göre zimmet ve vücûb ehliyeti kişinin ölümünden sonra belli durumlarda geçici bir süre için devam eder. Ölenin malından borçlarının ödenmesi, teşhiz, tekfin gibi masrafların yapılması, sağlığında iken başlatıp ölümü sonrasında sonuçlanan bazı fiillerinin kazandırıcı veya borçlandırıcı etkisinin doğrudan öleni veya terekeyi hedef alması bu görüşün delilleri arasında sayılır. Fakihlerin çoğunluğu ise bu gibi hak ve borçların kişinin zimmetinin ve vücûb ehliyetinin devam ettiğini göstermeyeceği, ölümle malların mülkiyetinin mirasçılara intikal edeceği, bu hak ve borçların da birinci derecede terekeyi elinde bulunduran mirasçıları ilgilendirdiği görüşündedir. Şahsa bağlı hakların ölümle sona ereceği ve mirasçılara intikal etmeyeceği, buna karşılık ölümün sırf mala bağlı hakları düşürmeyeceği genellikle kabul edilir. Buna göre hidâne, velâyet, bir göreve binaen sahip olunan hak ve yetkiler ölümle düşer. Fakihlerin büyük çoğunluğuna göre alacaklının ölmesiyle alacak ölenin mirasçılara intikal eder. Yine çoğunluğa göre diyet öldürülen kişinin malı hükümün-

de olup diğer malları gibi mirasçılara geçer. İrtifak hakkı, rehin alanın rehin üzerindeki hakkı, bedeli ödeninceye kadar satılan malı hapis hakkı da mirasçılara intikal eden haklar arasında kabul edilmiştir. Hem şahsa hem mala bağlı olan karma haklarda genelde şahsa bağlılık niteliği ağır basanların ölümle düşeceği, mala bağlılık niteliği ağır basanların ise düşmeyip mirasçılara geçeceği kabul edilmiştir. Ancak bazı hakların ağırlıkla şahsa veya mala bağlı sayılması konusunda farklı görüşler ileri sürülmüştür. Meselâ ayıp (kusur) muhayyerliği ve vasıf muhayyerliği fakihlerin ittifakıyla mala bağlı bir hak olarak değerlendirilmiş, diğer muhayyerliklerin niteliği, kısas ve şûf’a haklarının mirasçılara intikali, kira akdinin ölümle sona erip ermeyeceği ise tartışılmıştır.

Ölen kişinin borçları terekkesinden veya kefilî tarafından ödenir. Mirasçılar, miras bırakanın borcundan bütün mal varlıklarıyla değil sadece mirastan hisselerine düşen payla sınırlı biçimde sorumlu olurlar. Terekesi borçlarını ödemeye yetmeyen kişinin borçlarını mirasçılarının ödemesi gerekmez. Terekenin yetmediği ve kefilî de bulunmayan borçlar İslâm hukukçularının çoğuna göre dünyevî hükümler bakımından düşer. Ancak böyle durumlarda mirasçının ölenin borçlarını ödemesi dinî / ahlâkî bakımdan güzel bir davranış olarak görülmüş ve bu şekilde borçlunun uhrevî sorumluluktan kurtulması umulmuştur. İslâm toplumunu eğitmek ve borcun ödenmesi hususunda hassasiyet kazanmasını sağlamak amacıyla ilk dönemlerde borçlu ölenlerin namazını bizzat kıldırma ve diğer müslümanların kılmasını emreden Hz. Peygamber’in devletin gelirlerinin artmasından sonra, “Borç bırakanın borcunu ödemek bana aittir” sözünü (Buhârî, “Nafa‘ât”, 15; Müslim, “Ferâiz”, 15, 16) delil gösteren bir kısım İslâm hukukçusu, ölenin iyi niyetli olduğu halde ödeyemediği borçlarının malî durum elverişliyse devlet tarafından ödenmesi gerektiği kanaatindeydi.

Ölümün borçlara etkisi konusunda borcun sıla (yardım, karşılıksız ödeme), ibadet veya ceza niteliği taşıması, belirli bir akideden kaynaklanması gibi durumlar özel bir öneme sahiptir. İbadetlerin mazeretsiz yerine getirilmemesi halinde bu konudaki borcun ölümle birlikte dünyevî hükümler bakımından düşeceği, ancak kişinin uhrevî yönden mesul olacağı, mazeret sebebiyle yerine getirilemeyen oruç ve hac gibi ibadetlerin ise ölümden sonra mirasçılar tarafından fidye ödeme veya ibadetin

aynısını yerine getirme yoluyla telâfi edilebileceği genellikle kabul edilmektedir. Zekât, fitre, malî kefaretlar, fidye gibi ibadetlerin malî yönlerine öncelik veren çoğunluğa göre bu borçlar ölümle düşmeyen ibadet ve yardım (sıla) yönüne öncelik veren Hanefîler’e göre öşür dışındaki malî ibadetlerle ilgili borçlar ölümle birlikte dünyevî yükümlülük bakımından düşer. Öte yandan fıkıh literatüründe mazeretsiz de olsa ibadetlerini yerine getirmeden ölen kişiyi uhrevî sorumluluktan kurtarmak için mirasçılarının yapacakları birtakım nakdî veya aynî ödemelere (fidye) yer verilmiş ve bazı âlimlerce bunun ölüye faydasının dokunacağı ümit edilmiştir (bk. BEDEL; ISKAT). Âkilenin ödemekle yükümlü bulunduğu diyet borçları ve nafaka Hanefîler’ce sıla olarak değerlendirilerek ölümle düşen borçlardan sayılmış, çoğunluk ise bu borçların ölümle düşmeyeceğini ileri sürmüştür. İslâm hukukuna göre haksız fiilden doğan tazminat borcu ölümle düşmemekte, akidlerden doğan borçların hükümü ise her akdın özelliğine göre değişmektedir. Borçlunun ölümüyle vadenin sona erip borcun muaccel hale geleceği İslâm hukukçularının çoğunluğu tarafından benimsenmiştir. Ölüye bedenî bir ceza uygulamak mümkün olmadığından daha önce hükme bağlanmış bedenî cezalar ölümle düşmekten de mahkeme kararıyla tesbit edilen malî cezalar ölümle düşmemektedir.

Kişinin ibadet sorumluluğu ve diğer yükümlülükleri ölümle sona erdiği için amel defteri kapanır; ancak hadislerde bazı durumlarda amel defterine sevap ve günah yazılmaya devam edileceği bildirilmiştir. Buna göre etkileri devam eden sadaka, ilim öğretip yaymak, hayırlı evlât yetiştirmek, ağaç dikmek ve iyi bir çığır açmak sevap yazılmasına, kötü bir çığır açmak da günah yazılmasına vesile olur (Müslim, “Zekât”, 69, “Zikir”, 13; “Vaşîyyet”, 14; Ebû Dâvûd, “Veşâyâ”, 10). Ayrıntıları hakkında farklı yaklaşımlar bulunmakla birlikte İslâm âlimlerinin çoğunluğuna göre ölünün arkasından yapılan hayır ve ibadetlerin sevabı kendisine bağışlanabilir (bk. AMEL).

BİBLİYOGRAFYA :

Lisânü'l-‘Arab, “mvt”, “vft”, “hlk” md.leri; Tacû'l-‘arûs, “mvt” md.; Serahsî, *el-Mebsût*, XI, 38; XXVI, 64; İbn Kudâme, *el-Muğnî*, [baskı yeri ve tarihi yok] (Dâru İhyâi't-türâsî'l-Arabî), IV, 282; X, 206-207; Muhakkak el-Hillî, *Şerâ'i'u'l-İslâm fi mesâ'ilî'l-helâl ve'l-harâm*, [baskı yeri ve tarihi yok] (Müesseset-i Matbûât-i İsmâiliyyân), IV, 10, 83; Abdülazîz el-Buhârî, *Keşfü'l-esrâr*, İstanbul 1307, IV, 237 vd., 314 vd.; Osman b. Ali ez-Zey-

İlâi, *Tebyinü'l-hakâ'ik*, Bulak 1313, III, 290; İbn Receb, *el-Kavâ'id*, Beyrut 1413/1992, s. 172, 399; Hattâb, *Mevâhibü'l-celîl*, Beyrut 1398, V, 32; İbn Nüceym, *el-Bahrü'r-râ'ik*, VI, 254; İbn Hacer el-Heytemî, *Tuḥfetü'l-muḥtâc*, Beyrut, ts. (Dârü'l-fikr), VI, 387; Muhammed b. Abdullah el-Haraşî, *Şerḥu Muḥtaşarı Halîl*, Beyrut, ts. (Dâru Sâdır), VIII, 170; Ahmed b. Guneym en-Nefrâvî, *el-Fevâkihü'd-devânî*, Beyrut, ts. (Dârü'l-ma'rife), II, 249; İbn Âbidîn, *Reddû'l-muḥtâr* (nşr. Âdil Ahmed Abdülmecûd – Ali M. Muavvaz), Beyrut 1415/1994, V, 312; VI, 767; Ettafeyyîş, *Şerḥu Kitâbi'n-Nîl ve şifâ'i'l-alîl*, Beyrut 1392/1972, XV, 339; Ahmed Fethî Behnesî, *el-'Ulûbe fi'l-fikhi'l-İslâmî*, Kahire-Beyrut 1403/1983, s. 232-233; Hayreddin Karaman, *Hayatımızdaki İslâm*, İstanbul 2003, s. 407-408; Hüseyin Esen, "İslâm Hukukunda Ölümün Malî Hak ve Borçlara Etkisi", *Cumhuriyet Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, IX/1, Sivas 2005, s. 55-86; "Teklîf", *Mu.F.*, XIII, 248-250; "Terike", a.e., XI, 206-266; "Zimmet", a.e., XXI, 274-279; "Mevt", a.e., XXXIX, 248-314.

HÜSEYİN ESEN

ÖLÜM CEZASI

Arapça'da *ukûbetü'l-katî / ukûbetü'l-i'dâm* terkipleriyle karşılanan ölüm cezasını belirtmek üzere klasik fıkıh literatüründe genellikle özel infaz şekilleri dikkate alınarak *recm*, *salb* veya *kısas*; infaz usulünün söz konusu olmadığı durumlarda ise *katî* yahut *izhâku'r-rûh* (canı bedenden ayırma) terimleri kullanılmıştır.

Tarihsel Süreç. İlk toplumlardan itibaren suç ve cezaların belirlenmesinde dinî-ahlâkî kabuller etkili olmuştur. Başlangıçta daha ziyade toplumun bütününün korunması ön plana alınmış, toplumsal tepkinin suçlunun hayatına son verilmesini gerektirecek şekilde kuvvetli olduğu durumlarda ölüm cezası suçluya uygulanan bir yaptırım türü olarak ortaya çıkmıştır. Adam öldürme suçu için verilen ölüm cezasında öldürülen kişinin hayat hakkını aynen telâfi etme düşüncesi (ödette kuramı), bunun dışındaki genel veya özel menfaat ve değerlerin ihlâli için uygulananda ise potansiyel suçlulara gözdağı vererek suçların önlenmesi düşüncesi (ortak yarar kuramı) daima bu cezanın fikrî temelleri arasında yer almıştır. İlk toplumlarda genellikle ölümle cezalandırılan suçlar şunlardı: Adam öldürme, zina, büyücülük, kabileye veya ait olduğu topluluğa ihanet, kutsal kabul edilen bir şeye saygısızlık, hırsızlık, bazı suçların tekrerrü. Ölüm cezasının uygulanma şekilleri toplumdan topluma farklılık arzietmekte, infaz bazan işkenceyle birlikte ve daha çok alenî şekilde gerçekleştirilmekteydi.

Eski Mısır'da çeşitli suçlar için ölüm cezası uygulanırdı. Meselâ kutsal sayılan hayvanları öldürmek, geliri hakkında yalan bilirimde bulunmak, sahte ölçü birimleri kullanmak ölümle cezalandırılırdı. Ana baba katili işkence edildikten sonra, zina yapan kadın işkence edilmeksizin ateşe yakılırdı. Mezopotamya'da uygulanan yasalarda da çeşitli suçlar için ölüm cezasına yer verilmiştir. Sumerler'de adam öldürmenin cezası ölümdü. Hammurabi kanunlarında adam öldürme, kadının zinası, aile içi yasak ilişki, büyücülük, hırsızlık gibi suçlar için ölüm cezası verilmesi ve bu cezanın suda boğma, ateşe atma, kazığa oturtma gibi usullerle infaz edilmesi öngörülmüştür. Eski Hint hukukunda ölüm cezası adam öldürme, yüksek sınıftan bir kişiyi tahkir gibi suçlardan dolayı uygulanırdı. Ancak en yüksek kast olan Brahmanlar'a idam cezası verilmezdi. Eski İran'da çeşitli suçlar için verilen idam cezası kılıçla başın kesilmesi ve taşlama gibi usullerle infaz edilirdi. Devlete ve dine hıyanetin cezası ise çarminha gerilmekti. Eski Yunan'da Atina Devleti'nde yönetim biçimi olan cumhuriyeti kaldırıp yerine krallık kurmaya çalışmak, casusluk, dini tahkir, kalpazanlık, adam öldürme, çocuk düşürme, evli bir kadınla ilişki, kundakçılık, bazı hırsızlık türleri vb. suçlar ölümle cezalandırılırdı. Cezanın infazı ise zehir içirme, uçuruma atma, baş kesme, boğma, taşlama, ölünceye kadar dövme gibi usullerle olurdu. İsparta Devleti'nde ise idam cezası nâdiren uygulanır ve çoğunlukla boğmak, bazan da taşlamak, uçuruma atmak suretiyle infaz edilirdi. Roma hukukunda devlete ihanet, adam öldürme, kundakçılık, bir kimsenin şeref ve namusunu lekeleyen şiirler yazmak, bunları alenen okumak gibi suçlar ölümle cezalandırılırdı. Ancak idam cezasının infazı için halkın onayı gerekirdi. Cumhuriyet devrinin ardından imparatorluk döneminde cezalar ağırlaşmış ve sınıflar arasında ayrımcılık belirgin hale gelmişti. Siyasî olmayan âdi suçlar için yüksek sınıftan olanların idama mahkûm edilmesi nâdiren görülürken aşağı sınıflara mensup olanlar bazan önemsiz bir suç yüzünden idama mahkûm olurdu. Arabistan'da İslâm'dan önceki dönemde ölüm cezasını gerektiren suçların başında yol kesme, eşkıyalık, hırsızlık, zina, adam öldürme, kabile disiplini ve geleneklerini ihlâl etme gibi eylemler gelmekteydi. Zinanın ölümle cezalandırılması daha ziyade câriyeler dışında hür Arap kadınları için geçerliydi. Ölüm cezası genellikle kılıçla infaz edilirdi. Bazı

durumlarda mızrakla öldürme, ağaca germe, taşlayarak öldürme, iple boğma ve asma, işkence ile öldürme şeklinde uygulamalara da rastlanır.

Yahudilik'te adam öldürme suçu için kısasa hükmedilmiştir (Tekvîn, 9/6; Çıkış, 21/22-24; Levililer, 24/17). Çocuğunu putlara kurban eden (Levililer, 20/2-4), hür bir yahudiyi kaçırıp alıkoyan veya köle olarak satan (Çıkış, 21/16; Tesniye, 24/7), ana babaya vuran ve lânet eden (Levililer, 20/9; Çıkış, 21/15, 17), kimselerin insan hayatı için tehlike arzettiği kendisine bildirildiği halde gerekli tedbiri almadığından dolayı bir insanı öldüren öküzün sahibinin (Çıkış, 21/29) ölüm cezasıyla cezalandırılması öngörülmüştür. Yine başka ilâhlar için kurban kesme (Çıkış, 22/20), Rabb'in adına sövüp lânet etme (Levililer, 24/10-16), büyücülük yapma (Çıkış, 22/18; Levililer, 20/27), Şabat (cumartesi) gününün kutsallığına uymama ve bu günde çalışma (Çıkış, 31/14-15), dinden dönüp başka ilâhlara, güneşe, aya tapma (Tesniye, 17/2-5) gibi din aleyhine işlenen suçlarla nişanlı ya da evli bir kadınla zina (Levililer, 20/10; Tesniye, 22/22-24), üvey anneyle veya gelinle ilişki (Levililer, 20/11-12), livâta (Levililer, 20/13), hayvanlarla cinsel ilişki (Çıkış, 22/19; Levililer 20/15-16), evlenen kızın bâkire çıkmaması (Tesniye, 22/13-21), nişanlı kızın ırzına geçme (Tesniye, 22/25), bir din adamının (kâhin) kızının fahişelik yapması (Levililer, 21/9), bir adamın hem bir kızla hem de kızın annesiyle evlenmesi (Levililer, 20/14) gibi iffetsizlik sayılan fiiller ve durumlar da ölüm cezasını gerektiren suçlar arasında kabul edilmiştir. Eski Ahid'de kılıçla öldürme (Çıkış, 32/27), taşlama (Tesniye, 22/24), yakma (Levililer, 20/14; 21/9) gibi infaz şekilleri yer almaktadır.

Yeni Ahid'de genel anlamda kan dökmemeye ve kötülüğe karşı affedicî olmaya yönelik tavsiyeler bulunması yanında (Matta, 5/21; Luka, 6/27-30, 37) Hz. İsa'nın şeriatı ve peygamberleri yıkmaya değil tamamlamaya geldiğini bildirdiği (Matta, 5/17) ve devletin kılıcının kötülere karşı gerekli olduğu yönünde ifadelerin yer alması (Romalılar'a Mektup, 13/1-5), kilisenin siyasî gelişmelere paralel biçimde ölüm cezasını kabul ve reddetme şeklinde iki farklı anlayışı benimsemesine imkân tanımıştır. Roma İmparatorluğu'nun hristiyanlara baskı uyguladığı ilk üç asır boyunca kilise bilginleri bir insanı öldürmenin yasak olduğunu, Hristiyanlığın affetmeyi, hoşgörüyü teşvik ettiğini belirtmekle yetinmiştir. Konstantinos tarafından Hristiyan-